

Poezie ve škole

recepce, interpretace a tvorba

Jaroslav Vála
PdF UP Olomouc

Stůj, noho posvátná!

Jan Kollár – Slávy dcera

Předzpěv

Aj, zde leží zem ta, před okem mým smutně slzícím,
Někdy kolébka, nyní národu mého rakev.
Stůj noho! posvátná místa jsou, kamkoli kráčíš,
K obloze, Tatry synu, vznes se vyvýše pohled.
Neb raději k velikému přiviň tomu tam se dubisku,
Jenž vzdoruje zhoubným až dosaváde časům.
Však horší je času vzteklosti člověk, jenž berlu železnou
V těchto krajích na tvou, Slávie, šíji chopil.

Longitudinální intervenční studie

- Jak lze volbou vhodných vyučovacích metod ovlivňovat vztah žáků k poezii a její výuce?

Jaké budou rozdíly ve vztahu k poezii a její výuce mezi žáky experimentálních a kontrolních tříd (5+5)?

Jaký vliv bude mít na žáky experimentální výuka?

Jací žáci budou experimentální výukou ovlivněni nejvýrazněji?

Jak budou experimentální výuku vnímat participující učitelé?

Postup longitudinální intervenční studie

Co je báseň? Vnitřní definice poezie.

Doplňování chybějících slov do básně.

Opakované navracení se k náročnějšimu textu.

Změna nálady básně.

Psaní poezie.

Dalších 70 návrhů aktivit (naladění textu, druh a žánr, lyrický subjekt, rytmus, jazyk, kompozice apod.) Ohniskové skupiny.

W. Whitman: Stébla trávy

Kapejte, kapky! opouštějící mé modré žíly!
Ó mé kapky! kapejte, pomalé kapky,
Poctivě ze mne padající, kapejte, krvácející kapky,
Z ran zasazených proto, abyste se vyprostily z vězení,
Mé tváře, mého čela a rtů,
Z mých prsou a odevšad, kde jsem byl utajen, vyražte, rudé kapky,
vznávající kapky,
Potřísněte každou stránku, potřísněte každý zpěv, který zpívám, každé
slovo, jež říkám, krvavé kapky,
Dejte jim ochutnat svůj šarlatový žár, dejte jim zářit,
Nasyťte je sami sebou, vším svým studem a mokrem,
Sálejte na všem, co jsem napsal nebo co napíšu, krvavé kapky,
Učiňte toto všechno přijatelným ve vašem světle, uzardělé kapky.

Paní Ise: Jarní déšť

Jarního deště kapičky mléčné
kanoucí po vrby větvičkách:
nejsou to perly
navlečené
na pěti šnůrečkách?

Vnitřní definice poezie

Co je báseň?

Chléb

5 rohlíků

mléko

3 nanuky

kuřecí stehna

15 dkg šunky

4 piva

kofola

Je to báseň?

Ženská práce

Chléb

5 rohlíků

mléko

3 nanuky

kuřecí stehna

15 dkg šunky

4 piva

kofola

Je to báseň?

Ženská práce

Pět rohlíků

sedm housek

osm párků

sýru kousek

čtyři piva

zavináče

malá niva

uzenáče

Je to báseň?

■ TEXT

Vy vlasý starých žen, nepraskající již při pohlazení, nikdo v nich hlavu neskryje, nikdo v jejich tání nesmočí své rty, nikomu nejsou rouchem obnaženosti, nikomu nejsou svodem žádosti.

■ TEXT

Tak skvostné jako diamanty a jako perly bez pýchy, průzračné kapky vody leží na velkých listech řeřichy

■ TEXT

Chodí pešek okolo,
nedívej se na něho.
Kdo se na něj koukne,
toho pešek bouchne.

Opakované vrácení se k náročnému textu + možnosti a rizika biografického čtení poezie

Bělejší je nad beránka
bílá kolem něho záře
ustrašeně před ní blednou
našich mučitelů tváře

Ty kterýs měl korunu s trny
ustrň se nad námi

Zatřpytí se ciborium
bílým světlem
posil Pane naši víru
před ukrutným spas nás peklem

Ty kterýs měl v rukou hřeby
pomoz nám potřebným

Zlaté světlo nad monstrancí
do nebe se zářit vrací
vzhůru míří naše srdce
k modlitbě se tisknou ruce

Ty kterýs visel na dřevě
zachraň nás věrné

Možnosti a rizika biografického čtení poezie

Špatně se skládá elegie
když kolem cucají si pyje
a každý rým je na to chudý
popsat, jak si zde kouří údy

Abych zas nepsal výtržnicky
zaznamenám jen sporadicky
jak jeden odsouzený přelíz
druhému zločincovi penis

Ivan Martin Jirous

Jak rozumíte této básni?

Premonstrát

Viděla jsem kostel Všech svatých
ve světle pouličních lamp
Vítr sfoukával sníh ze střech
a ráno bylo jiskrné

Vtom jsem tě spatřila
kráčel jsi v bílém hábitu
od fary ke kostelu

A já se rozplakala
neboť tvoje místo
je teď prázdné

Viděla jsem mnichy při nešporách
v přítmí vlídného chrámu

Zpívali mohutně a laskavě
až žalmy pohltily celý prostor

Krčili se ve vlněných pelerínách
jako havrani

A tys tam tolik chyběl

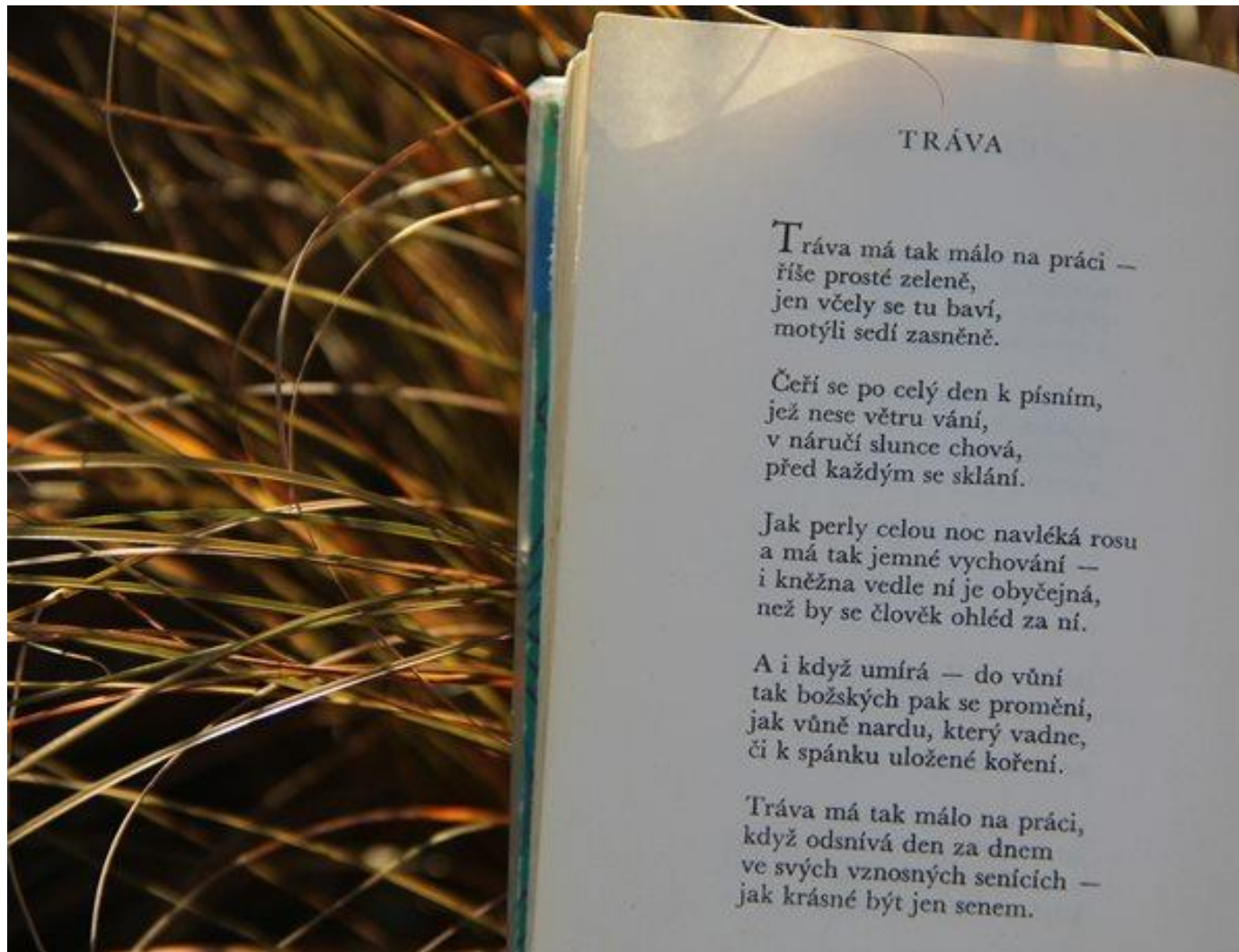
Jak rozumíte této básni?

Zjevil ses v klášteře
jako duch
ve žlutém tričku
místo bílého hábitu
Šel ses podívat na stromořadí
jak ti to roste
Říkat můžeš co chceš
Neříkej mi však
že ti to nebylo líto

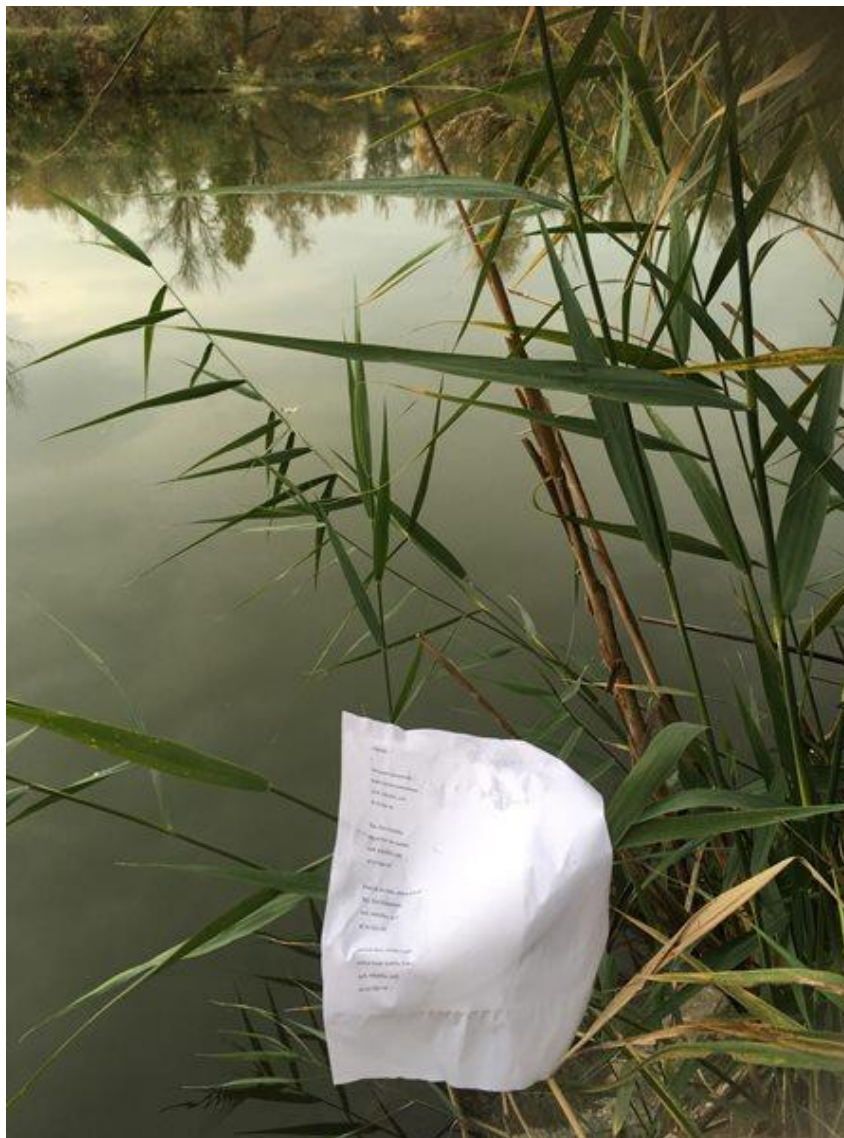
Podívej se
když jednou někam patříš
nestačí
že si vyměníš tričko
a začneš jinak mluvit

Jsi prostě jenom
kněz v tričku
co jinak mluví

Toulavá poezie (E. Dickinsonová – Tráva)

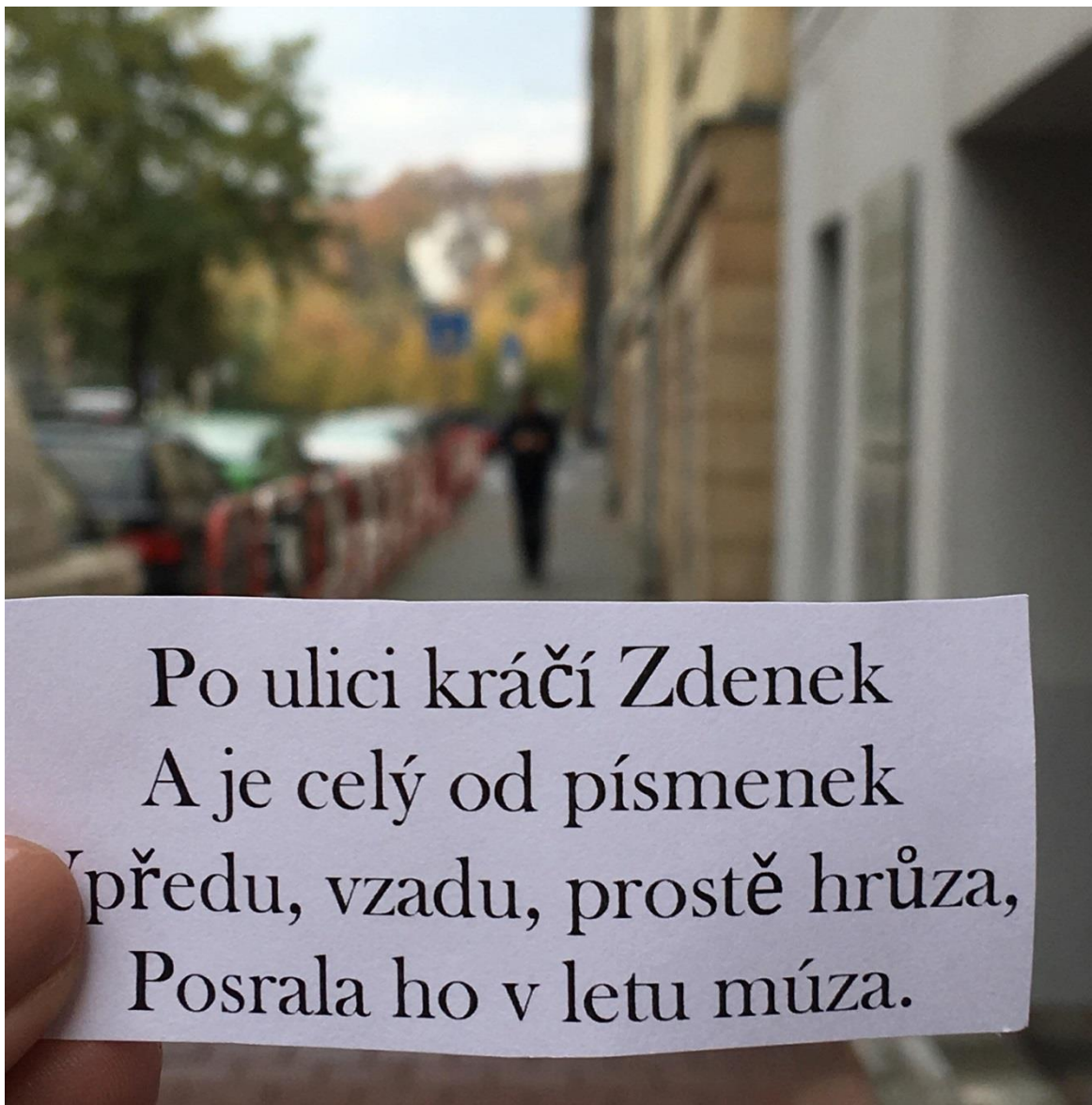
Toulavá poezie (K. J. Erben – Vodník)

Toulavá poezie (J. Žáček – Jehla a nit)

Toulavá poezie (K. Plíhal – Zdenek)

Po ulici kráčí Zdenek
A je celý od písmenek
Vpředu, vzadu, prostě hrůza,
Posrala ho v letu múza.

Toulavá poezie (Podzimní motivy)

Toulavá poezie

Vlastní tvorba žáků

Snílkovská zpověď

Chtěla bych...

Možná krásu,

štíhlost v pasu.

Avšak k čemu to?

Snad lásku

na procházku.

Snad štěstí,

co život věstí.

Snad víru,

život v míru.

A co dál?

Pár úsměvů,

které potěší,

které i smutek utiší.

Pár milých slov, vět,

Aby byl krásnější svět...

Chtěla bych mít energii

Zahnat každou nostalgii,

Rozdávat úsměvy, rozdávat sebe

...

Vlastní tvorba žáků

Balada železniční

Usnuli dva chlapíci,
Na kolejích mezi pražci.
Projeli dva rychlíci,
vrabci zbytky baští.

Moje podmínka

Líbí.
Líbí se mi.
Líbí se mi tvůrčí.
Líbí se mi tvůrčí tvorba.
Líbí se mi tvůrčí tvorba, ale
Líbí se mi tvůrčí tvorba, ale nenucená.

Při.
Při nucené.
Při nucené tvorbě.
Při nucené tvorbě úroveň.
Při nucené tvorbě úroveň hluboce.
Při nucené tvorbě úroveň hluboce klesá.

Reflexe participujících učitelů

- „Možná jsem se této práce bála víc než žáci, ale jsem nesmírně šťastná, že mám tuto zkušenost, která mi dokázala přímo v praxi, že tvůrčí práce je velmi cenná, cennější než klasická výuka, na kterou jsou gymnazisté bohužel zvyklí (zkoušení – výklad – procvičení – písemná práce – zkoušení – výklad – procvičení – písemná práce...). A vše jiné jim připadá divné.“
- „Žáci k práci s poezií přistupují lépe, nebojí se jí a musím přiznat, že i já sama už se básniček a práce s nimi tak „nebojím“. Pravděpodobně je to způsobeno tím, že mi tento experiment přinesl mnoho námětů, jak trochu jiným způsobem pracovat s básní, což ve svých hodinách často uplatňuji, a dokonce i žáci sami, především ti mladší, si sami říkají o to, abychom si zadali téma, na které by mohli vymyslet pár veršů. Když pak ještě ke všemu jejich „výtvory“ visí na nástěnce na chodbě, nebo jsou dokonce otištěny v městském zpravodaji, je to pro ně zcela jistě velké zadostiučinění.“